N:r 4.
April 1923.

Pris 60 öre.

RÖDA FANOR

TIDSKRIFT FÖR LITTERATUR, STATS- OCH SAMHÄLLSKRITIK

INNEHÅLL:

C. J. Björklund: *Olika slags historieuppfattning.*

Hans Ryner: *Kan individualisten definieras.*

Ivar Lundberg: *Ankult och Gudstro.*

Axel Henriksson: *Gruppbildningar inom arbetarklassen.*

Johan Linden: *Korta reflektioner kring ett långt brev om Honoré Balzac.*

Mikael Bakunin: *Vetenskapen — allas egendom.*

Dr Theodor Bartosek: *Den antiklerikala rörelsen i Böhmen.*

P. Ö.: *Folkens frihetssånger. Marseljäsen. — Arbetets söner.*

Utgiven av:
Sverges Ungsocialistiska parti.

350 LINDEORTENS LS
BOX 54
711 00 LINDESBERG
Tel. 0581/143 59 Postg. 79 42 62-6

Författarna svara själva för sina artiklar.

RÖDA FANOR April 1923
Red.: C. J. BJÖRKLUND

OLIKA SLAGS HISTORIEUPPFATTNINGAR.

Av C. J. BJÖRKLUND.

***

Det råder ingen brist på försök att återföra all utveckling, allt historiskt skeende till en enda princip. De olika förkunnarna av historieuppfattningar hava mer eller mindre lyckats. I en del fall har lyckandet berott till största delen på att människorna blint trott på den och den förklaringen. Av de olika förklaringarna, vilka byggts på en enda princip, finns det icke en kvar som kan göra anspråk att tillfredställa den kritiska andens fordringar på en förklaring utan allt för stora luckor och motsägelser.

De mest bekanta historieuppfattningar äro följande: 1) den idealistiska eller ideologiska, som anser att vissa idéer driva utvecklingen, bland förkunnarna av denna historieuppfattning märkas Hegel, Herder, Humboldt; 2) den kulturhistoriska, vilken är av den meningen att det är uppfinningarna, som är den yttersta orsaken till utvecklingen, till all historia; 3) den individualistiska historieuppfattningen, vilken förklarar att utvecklingen är ett verk av genierna; 4) den antropomorfiska, som försökt göra gällande att miljön är historiens förnämsta faktor; 5) den etnologiska, vilken lär att utvecklingens bestämmande och gestaltande faktorer äro att härleda ur raskampen; 6) den materialistiska, som lärde att det var verktyget, produktionsmedlet som bestämde produktionsförhållandet. Den andliga livsprocessen var blott en sekundär kraft, en överbyggnad på produktionssättet.

Det faller genast i ögonen att dessa försök att leda tillbaka allt historiskt handlande till en enda princip äro alla ensidiga och därför dömda att i sin ursprungliga formulering gå under och lämna rum för bättre och fullständigare förklaringar. Historiskt må dessa förklaringar vara berättigade, värda det erkännande som varje faktum är värt, men aktuellt sett äro de alla, som förut sagts, otillfredställande och dömda till undergång, icke minst på grund av att all strävan i andens värld numera går ut på att komma bort från ensidigheten i förklaringar. Då en omisskännelig tendens till försoning, till sammanfattning av motsatserna gör sig gällande med allt större styrka är det också ganska troligt att förr eller senare kommer målet att nås: syntesen. Såsom e t t intressant exempel på hur detta strävande efter försoning framträder kan anföras sociologen Müller-Lyers syn på det

problem vi här syssla med. Bakom och under den ekonomiska utvecklingen ligger en ännu djupare förborgad, den socialpsykologiska, den mänskliga viljans manifestation. Det råder med andra ord en växelverkan mellan värld och vilja. Men den mänskliga viljan är kulturutvecklingens drivande element. Viljan utvecklas genom växelverkan med miljön. Förmedlaren av denna växelverkan är intellektet, ty viljan är blind. Genom språket ackumeleras i intellektet de andliga erövringarna, medvetandet fördjupas och berikas. För medvetandets utveckling är det emellertid nödvändigt (i synnerhet i kulturens början) att miljön förändras. Det ökade och fördjupade medvetandet åstadkommer ekonomiskt framåtskridande. På grundvalen av det ekonomiska framåtskridandet utveckla sig sedan de övriga sociala funktionerna. Denna allsidiga syn på problemet skiljer sig synnerligen fördelaktigt från den dogmatiska ensidighet som präglar anhängarna av de två historieuppfattningar, som i vår tid spela den största rollen, den materialistiska och idealistiska.

Det råder förvisso ett så starkt motsatsförhållande mellan de bägge historieuppfattningarna att det är omöjligt förena dem, om man skall rätta sig strängt efter den teoretiska och doktrinära formulering som givits av profeterna och förkunnarna av dessa båda förklaringar, vilka enligt mitt sätt att se icke äro några fullständiga förklaringar. Detta beror icke minst på att den ena förklaringen i sin doktrinära form bortser från det materiellas stora inflytande och roll och den andra förklaringen ser bort från de andliga makternas oerhört stora roll i utvecklingen från slaveriets urtidsnatt till vårt nuvarande skede, då människoanden anar och siar om en kommande tid då produktionsförhållandena äro omgestaltade i enlighet med människans väsen.

I sin rena doktrinära form lär den materialistiska historieuppfattningen att produktionskrafterna, verktygen, samt produktionsförhållandena är historiens och all utvecklings drivande kraft. De andliga krafterna betraktas som underordnade, andrahandsting, som dirigeras och bestämmes av det för tillfället rådande organisationssättet av de ekonomiska intressena. Ur denna ensidiga syn på historiens och utvecklingens bestämmande faktorer växte fram ett övermod och ett förakt för all idealism och en fatalistisk ödestro, som lärde att samhället utvecklas på grund av vissa oföränderliga lagar från slaveri till socialism. Men därmed att man konstaterat att olika samhällsformer avlöst varandra är dock inget svar givet på frågan: varför har så skett. Varför ha människorna avlägsnat sig från människoätandet, slaveriet och livegenskapen? Varför skola människorna gå vidare på utvecklingens bana och befria sig från löneslaveriets samhälle och förverkliga ett samhällssystem som är i harmoni med människans väsen? Om man icke vill bestjäla produktionskrafterna och tilldela dem en överordnad roll, med bestämmande och direktivgivande makt när det gäller

riktlinjer för utvecklingen, så måste svaret på dessa frågor bli att det är därför att mänskligheten allt från sin begynnelse av naturen, vars hemligheter vi endels känna, utrustats med andliga krafter, aktiviteter, vilka visserligen i gryningen av mänsklighetens morgon voro svagt utvecklade, men jämte rovsinnet fanns dock enhetssinnet samt sympatin och glädjen över ljuset, melodin och harmonin. Med förtröstan kunna vi blicka mot framtidens land, ty människoanden strävar i enlighet med sin natur oavlåtligt efter att nå fram till ett samhällstillstånd där harmoni råder. I historien verka dock icke endast ekonomiska utan även andliga krafter. Det är svårt att komma med kategoriska påståenden i dessa frågor, men man torde dock tryggt kunna säga att föreställningen att produktionskrafterna och produktionsförhållandena under alla omständigheter spela rollen av diktatorer över de andliga krafterna, som skulle vara underordnade, korpraler, torde dock vara ganska oriktig, ty idén kan visserligen icke uppträda utan i förbindelse med materien, själ och kropp, men idén, som fanns då människan höjde sig över djurens nivå, strävar ständigt efter att harmoniskt forma de ekonomiska förhållandena och miljön.

Ensidigheten i den teoretiska och doktrinära materialistiska historieuppfattningen är uppenbar, men även den teoretiska idealistiska historieuppfattningen är ensidig, ty lika litet som man kan påstå att en viss mystisk idé, tänkt som gud eller ett obekant X, är den princip som dikterar allt skeende och att följaktligen materien och de materiella förhållandena i n t e t betyda, lika litet kan man påstå motsatsen, att vad idén betyder är intet, är retoriska blommor, fuktade med sentimentalitetens dagg, men att materien, i detta fall, då det gäller historieuppfattningar, produktionsverktyget, betyder allt och att följaktligen all utveckling, allt det som har skett, sker och kommer att ske i sista linje är beroende på produktionskrafterna och av dessa bestämda produktionsförhållanden. Med vilken precision vissa anhängare av den doktrinära materialistiska historieuppfattningen antog att de materiella krafterna verkade ifråga om historien belyses på ett utmärkt sätt av en replik som en gång fälldes i en diskussion.

En talare påpekade att individen och hans verksamhet spelade en stor roll när det gällde den historiska utvecklingen. Om Napoleon hade drunknat när hans officerskamrater kastade honom i Rouen hade förvisso Europas karta sett annorlunda ut. Nej, svarade en anhängare av den materialistiska historieuppfattningen, om Napoleon drunknat hade Europas karta ändå varit densamma, ty då hade en ny Napoleon uppstått. Det kan man kalla en ödestro av bastant slag. Balkankriget, förklarade en anhängare av den materialistiska historieuppfattningen, var en nödvändig rörelse i Europas historiska utveckling. Allt som sker är nödvändigt, enligt denna uppfattning. Men varför är det nödvändigt? Krig är aldrig nödvändigt, säger mitt förnuft. Ty krig är det största oförnuft.

Varför skall det vara nödvändigt att handla oförnuftigt? Vem bestämmer att det är nödvändigt? Att det finns folk, som tro att det är nödvändigt, är endast bevis på dumhet eller en falsk idés makt. Nödvändigheten skulle dikteras av de historiska utvecklingslagarna. Enligt samma nödvändighet måste socialismen komma. Med eller mot vår vilja. Men socialismen eller ett rättfärdigt samhällstillstånd, anarkismen, kommer aldrig att förverkligas därigenom att kapitalismen på grund av några mystiska utvecklingslagar slår om i sin motsats, ett rättfärdigt samhällstillstånd kommer att framskapas genom människornas medvetna strävan att komma bort från disharmonin i det nuvarande tillståndet. Då varje samhälles produktion är uppbyggt på teknik och tekniken vilar på idén följer därav att produktionskrafterna icke kunna vara allena utslagsgivande ifråga om utvecklingen.

Före verktyget, produktionskraften, fanns människan, som uppfann och tillverkade verktyget. I människans första outvecklade stadie fanns i hennes hjärna outvecklade andliga krafter.

När livet uppstod på vår planet måste redan i de första levande cellerna den livsgnista och livskraft funnits, som utvecklat sig under årtusenden och årmiljoner och som troligen blir den verksammaste kraften när det gäller att kröna den utveckling mänskligheten genomlupit från människoätande och livegenskap till löneslaveri med det skönaste och rättvisaste vi nu kunna tänka: ett harmoniskt samhällssystem med människan som herre över sig själv och produktionsförhållandena.

KAN INDIVIDUALISTEN DEFINIERAS?

Av HANS RYNER, Paris.

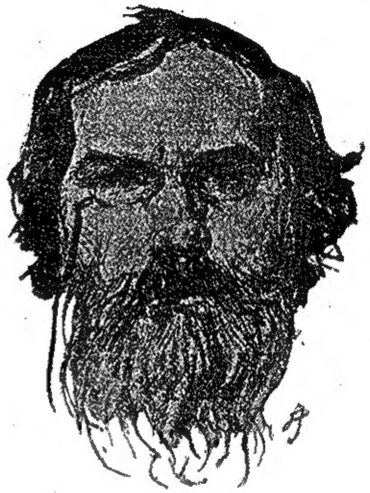

Hans Ryner.

I.

Att definiera synes mig helt enkelt anti-individualistiskt. Individualisten är en person med känsla för individens verklighet och för det overkliga av allt det som icke är individuellt och eget. Men alla logiker förklara att individen är odefinierbar; hans sammansatta rikedom kan icke inneslutas i någon formel; man kan inte definiera annat än allmänbegrepp. Se där varför individualisten icke tror på något annat än individens realitet. Definiera skulle för honom vara, icke att säga vad som är utan vad som icke är. Eftersom man icke kan definiera annat än allmänna begrepp sade redan Platon: »Vetenskap existerar endast om det allmänna», ett uttryck som så ofta upprepats under seklernas gång och fortfarande kommer att upprepas.

I dag skall jag icke undersöka vad som är vetenskapens värde, det skulle föra mig för långt från mitt ämne. Men att definiera individen, verklig och isolerad, är av alla tänkare förklarat omöjligt. Och att definiera det som icke är individuellt och verkligt, definiera det allmänna har för individualisten inget intresse. Jag är inte den första individualist som fått detta intryck. Nietzsche har flera gånger skrivit emot definitionen. Och de allra äldsta individualister vi känna, cynikerna, voro redan fientliga emot all definition.

Vi känna cynikernas kritik av definitionen endast genom de stora definitörerna Platons och Aristoteles fi-

entliga framställning därav. Emellertid synes det i dessa anklagelser, som likväl icke uppväges av något bemötande emedan hela den cyniska litteraturen gått förlorad, som skulle cynikernas kritik av definitionen mer omfatta den tidens definitörer.

Jag försöker icke att historiskt rekonstruera den. Utan översätter den med helt moderna uttryck. Kanske inväver jag också i denna gamla och endast genom motståndarnas framställning illa kända tanke något av min egen tankegång.

Alldenstund individen endast är det verkliga och därtill odefinierbar, vad är det då som man kan definiera? Vad uttrycker det allmänna begreppet? När jag säger »människa», vad är det då jag uttrycker?

Jo, jag sammanfattar en viss serie erfarenheter, jag sammanfattar alla sammanträffanden på grund av vilka jag säger »människa». Men min erfarenhetskedja motsvaras icke av någon av edra. Ingen bland er har exakt och enbart sammanträffat med desamma som jag, under samma förhållanden, i samma tidsföljd och vid samma sinnestillstånd. Alltså; när jag säger »människa» så uttalar jag min erfarenhet och ni uppfattar icke den utan edert eget erfarenhetsförlopp av begreppet »människa». Min idé om människan sammanfaller med ingens av eder. Ännu längre. När jag säger »människa» i dag säger jag icke detsamma som jag menade därmed i går eller kommer att avse i morgon. Min erfarenhet vidgas och förändras alla dagar.

Ett allmänbegrepp uttrycker icke endast en serie erfarenheter, som med tiden varierar för var och en av oss och av de starkaste skäl förändras mellan oss; samma ord tjänar dessutom i samma mun till att uttrycka en hel rad av olika erfarenheter. Det finns oupphörliga tvetydigheter i vårt språk.

Om jag t. ex. om Sokrates och Diogenes säger: »Se där, det är människor.» Och om jag i tal om Poincarés eller Clemenceaus senaste nedrigheter påstår att det är »mycket mänskligt», så sammanfattar jag två olika serier av erfarenhet och använder orden människa och mänskligt i två betydelser som knappast likna varandra.

Allmänbegreppen hava för oss alltså mening endast under förutsättning att de sammanfatta en räcka av rön som är olika för var och en av oss och som hos den enskilda förändras i tiden. Det finns stunder när vissa erfarenheter dominera min tanke och andra stunder när andra göra det. Det gives ögonblick då jag vid uttalandet av ordet människa tänker på mina stora vänner ur historien: Sokrates, Diogenes, Epikur, Epiktetos, Jesus, Spinoza, och det finns ögonblick när jag säger människa som ville jag kräks när jag tänker på några av dessa bröd-djur med vilka jag törnat samman i dag.

Således kan jag inte definiera ens för mig själv. En definition, säga tänkarna, bör vara adekvat, sammanfalla exakt med det definierade och endast med detta. Det är mig omöjligt att finna en adekvat definition, en definition som fullkomligt säger mig det som jag själv tänker när jag uttalar ordet människa. Av samma orsaker är det mig fullständigt omöjligt att finna en adekvat definition för andra individer.

Å andra sidan börja alltid dogmatikerna sina framställningar med definitioner. På dessa definitioner som de själva anse adekvata eller som de fordra skola antagas stödja de skarpt begränsade utredningar och framställningar de själva tro vara exakta.

Det är klokt att icke definiera redan från början av en utläggning, skulle det endast vara för att visa att man inte är naiv nog att tro eller så enfaldig att tro sig ha bevisat någonting.

Men varifrån kommer denna vana att definiera och stödja sig på definitioner utgångna ur resonemang som man tror vara fullt evidenta framställningar? Den kommer därav att den första insikt som framträtt stöder sig på definitioner och att dessa äro adekvata, och att bevisföringen som stöder sig på dem är exakt. Jag talar om de matematiska kunskaperna.

Vad är det som skänker ett sådant privilegium åt den matematiska vetenskapen, åt den matematiska demonstrationen och åt den matematiska definitionen? Åh! Det är ganska enkelt. När jag söker att definiera människan, individualismen eller vad det vara må av konkret innehåll försöker jag att i en formel innesluta en serie av erfarenheter. I matematiken icke så! I matematiken handlar det icke om erfarenhet.

När jag definierar en linje med bortseende från längd och tjocklek eller en yta med bortseende från tjockleken, vet jag att det, att fullkomligt utplåna den tredje dimensionen i verkligheten är att även utplåna de bägge andra och därmed hela objektet. En yta som i verkligheten icke har höjd och djup (tjocklek) existerar icke. Definierar jag en omkrets, en linje vars alla punkter befinna sig på samma avstånd från en punkt i det inre, kallad centrum, liksom jag förut definierat punkten utan utsträckning och att ingenting kan existera utan utsträckning, så vet jag mycket väl att min definition icke svarar emot något verkligt. Vet mycket väl att dylikt icke finns i naturen och att konsten icke kan frambringa en fulländad cirkel, och att en cirkel som icke är fullkomlig ingen cirkel är.

I matematiken söker min definition icke att utsäga vad som är; den skapar sitt objekt. Det existerar inga cirklar innan jag definierat cirkeln. Det finns ingen linje förrän man definierat den, och ingen yta förrän man bestämt (definierat)den. Det är själva våra definitioner som skapa ytan, linjen, punkten och cirkeln.

Eftersom de skapa, alldenstund de i stället för att försöka att helt och exakt täcka någonting verkligt, något i tillvaron före dem, framställa de någonting ideellt. De matematiska definitionerna äro exakta, adekvata och sammanfalla helt med det definierande, och endast med detta, emedan de skapa sina objekt i stället för att säga vad som är.

Och emedan de äro adekvata tillåta de verklig bevisning. Eftersom det i cirkeln ingenting annat finns än det jag själv tillmäter den så kan jag i denna definition inlägga alla cirkelns egenskaper och följaktligen utgå ur

cirkelns definition alla teorem (lärosatser) angående cirkeln, liksom alla teorem hänförliga till triangeln utgå ur triangelns definition.

Men detta är ett de matematiska doktrinernas exklusiva privilegium. Såvida vi icke vilja fortskrida matematiskt även på andra områden, d. v. s. i intet sysselsätta oss med det som är utan skapa vår tankes innehåll eller objekt.

Så fort vi söka betrakta vad som är eller fatta något konkret kunna vi av nyss anförda skäl icke längre definiera exakt.

VÅRBRAND.

Nu det sjuder och jäser i yrande lust
lyss till vårstormens mäktiga brus!
Nu är tid till att vakna och våga en dust
ej att vagga i sömndrucket dus.
Låt det gny över landen ditt eggande skri,
som till striden skall väcka var klavbunden träl,
låt stridsluren ljuda med kraft, och kläm i!
Alla ljusskygga kryp slå ihjäl!

Tändom eldar på bergen, tänd eld i ditt sinn
så det sprakar! Låt larmtrumman gå!
Vräk bort alla hinder, låt ljus strömma in
i vart eländigt skrymsle, var vrå!
Mot förtryckets och lögnens befästade stad
låt oss löpa till storms uti vårungt mod,
och låt oss lysa i natten krevad på krevad,
låt dem skörda den sådd de bestod!

Och en härlig morgon skall följa uppå
den stormiga vårnattens strid,
med glimrande sol uppå högvälvt blå,
belysande löftesrikt id.
Då var man och var kvinna ur träldomens natt
befriad skall njuta sin mödas lön;
och vad fordom de kämpat för äga som skatt
den största: — Friheten skön.

JAN van WERTH.

ANKULT OCH GUDSTRO.

För Röda Fanor av IVAR LUNDBERG.

I.

Ifråga om gudar och religioner är min uppfattning den: att människorna, sådana de ännu äro, icke kunna leva dessa makter förutan. Våra dagars så kallade fritänkare, (det finns ytterst få verkliga fritänkare), tro sig frigjorda och omskapade när de helt frankt dekretera att inga gudar finnes och att religionerna äro prästlögner. Genom detta förnekande tro de sig därmed ha löst det problem mänskligheten brottats med från tidernas morgon. Men gå vi till en psykologisk undersökning av sådana människors själsliv upptäcka vi omedelbart att de endast överflyttat sina trosbegrepp och sin frälsarelängtan på andra föremål.

Inom varje tänkande människas tankesvär försiggår på ett visst stadium i livsförloppet en brytning i medvetandet ,en omvärdering av livets och tillvarons värdebegrepp. Den teologiska världsuppfattningen efterträddes av en vetenskaplig. Men 90 proc. av dessa vetenskapens anhängare äro fortfarande hänvisade till samma blinda tro på de vetenskapliga livsvärdena som teologiens anhängare. Ty i de allra flesta fall försiggår härvid endast en överföring av en trosföreställning till en annan trosfaktor, och alls ingen omvandling av trosbegreppet i ett vetandesbegrepp, då samma blinda tillit (i många fall fanatism) ägnas det vetenskapliga världsbegreppet som förut ägnats det teologiska. En transformering av tron således, ingen nyskapelse, ty i båda fallen blir de yttre, från människan avskilda, föreställningar som bestämma hennes tänkande och gestalta hennes handlingsliv. Tomrummet mellan naturen och människan blir större än förut, då hon nu rivit bron som band människans värld samman med teologiens värld. Han har i allt sitt fritänkeri glömt att genom eget tänkande, egen forskning direkt ta ställning till sitt nya trosföremål; glömt att bygga en ny brygga till naturens värld. De flesta fritänkare stå isolerade i tomrummet, de ha endast tagit det första steget till den frie tänkarens värld, icke anande ens vilka oerhörda mödor, vilka väldiga strider som återstå tills människan kommer till en verkligt fri uppfattning av liv och värld.

Jag kan i denna inledning inte underlåta att omnämna en kär väns definition på hur en fritänkare är: En fritänkare är den mest själsfina människa man kan tänka sig. I sitt umgänge med människor är han försynt och tolerant. Han fastslår ingenting, han fördömer ingenting; han angriper ingens ärliga tro, men säger alltid sin mening fast han på samma gång framhåller att det är hans privata mening och alls intet som han söker fasthålla såsom absolut giltigt. Till naturen står han i ett innerligt förhållande. Växterna och djuren be-

traktar han som bröder. I myrans och maskens liv ser han samma liv som sitt eget. I bästa mening moralisk god äro hans alla handlingar etiskt betonade. Hans etiska styrka slutligen gör, att om organisationer och system och allt vad vanliga människor värdera och dyrka som gudar gå under, står han där lika fri och oberörd i liv eller död.

När vi följa de olika religions- och gudsföreställningarnas uppkomsthistoria, förvånas vi över den överrika fantasi som kunnat skapa dessa väldiga urskogar av myter och föreställningar vi möta hos forntidens människor. Man frestas många gånger tro att något verkligt legat till grund för folkens mytologier, för dess många och underbara sagor om jättar och troll och frambringare av hela mytologiens fantastiska skapelser. Personligt måste jag tro på ett forntida människosläkte av jättar vilka skapat de väldiga minnesmärken av stensättningar, pyramider, kolossalstoder etc. som återfinnas i alla världsdelar, vilka minnesmärken annars stå fullständigt isolerade från det vanliga orsakssammanhanget och antingen varit verk av en hög teknisk kultur (vilket vetenskapen förnekar) eller skapats av människor för vilka den fysiska styrkan ersatte teknikens hjälpmedel. Å andra sidan anser jag mig böra till en viss del tro på sagorna om gnomer, tomtar och andra naturväsen då det eljest står oförklarligt hur människorna av sin blotta fantasi kunnat frambringa allt detta då tankeföreställningen knappast kunnat uppkomma utan en verklighet bakom. Tills en exakt förklaring lämnas som fullständigt avslöjar mytsagorna torde ett visst anningskorn ligga under alla gamla sagor och myter. Men nytidens omytiska människor stå här hånande en svunnen tid för dess försök att lösa livsmysteriet och världsgåtan. De tänka inte på att denna tids människor verkligen löste sin livsgåta genom sin mytologi, då all mytologi är framställd positivt och faktiskt utgjorde normen för icke endast tankeliv utan mycket mer handlingsliv. Nutidens vetenskapstroende människor tror på ett vetenskapligt världssystem, men deras handlingar gå stick i stäv med den bekännelse läpparna uttala, följaktligen är förhävelse och hån ej på sin plats här då vetenskapens lösningar och förklaringar på livet endast äro negativa, en beskrivning på fenomenen icke en förklaring över grund och ändamål. Någon kollektiv förklaring över liv och värld existerar icke, varje människa måste för sig själv ensamt, utan hjälp av teologier och troscredon lösa tillvarons problem.

Under min vandring genom folkens mytologier, religions- och gudsföreställningar, har jag naturligtvis icke kunnat undgå att här och där hitta vad man tror sig benämna ett första ursprung till den eller den trosföreställningens början. Det är emellertid svårt att avgöra om den tolkning man inlägger i dessa myter och ursprungssagor, verkligen är den rätta eller ej. Några kategoriska påståenden torde därför vara mindre lämpligt att framlägga i detta fall, då vi på detta område med alla våra kombinationer endast komma till en

första aproximation, en hypotes om saken. Visserligen kan den funna hypotesen genom vidare forskning upphöjas till teori, men i vetenskapens historia har man hittills inom de humanistiska vetenskapsgrenarna, till vilka religionshistoria och religionspsykologi höra, icke kunnat fastställa så värst många fakta och data, då dessa vetenskapsområden icke äro tillgängliga för vetenskapens vägnings-, mätnings- och beräkningsmetoder. Man får nöja sig med blotta upptäckandet och konstaterandet. Värdering och tillämpning blir alltid svävande och subjektiva. Varje människa har sin sanning. Det finns lika många sanningar som det finns människor.

*

Ankulten eller dyrkandet av de manliga förfädernas andar och deras så småningom skeende omvandling till heroer, gudar och frambringare eller skapare av tingen, intager ett stort rum i våra förfäders trosföreställningar. Nu benämna en del forskare, särskilt teologer men även sociologer, denna kult ägnad de avlidna förfäderna såsom en *avart* av religiöst liv. Men detta visar endast att dessa forskare äro oförmögna att fatta dessa gamla föreställningar ut ifrån den tid och den kulturella miljö vari de uppkommo och utformade sig.

I Brand n:r 18—19 1922 i mina artiklar om *Religionens uppkomst ur Moder-Jordsföreställningen*, visade jag hur dyrkan av Moder-Jorden sannolikt är den första religionskult vi hittills kunnat upptäcka. Denna dyrkan av kvinnan som Modern-Jorden har inom katolicismen i Mariakulten funnit en nutida avläggare.

Men i och med matriarkatets (lika med att räkna släktförbindelserna från moderns sida) upphävande genom familjens utveckling mot monogami åtminstone från kvinnans sida, och som följd härav faderskapets exakta konstaterande, uppstod en rent patriarkalisk samhälls- och familjeform där släktförhållande numera räknades från fadern. Modern, kvinnan, blev ej längre den religiösa kultens föremål, utan denna överfördes till familjens huvudman eller fäderna i allmänhet. Den patriarkaliska familjens överhuvud var på denna tid i verkligheten oinskränkt härskare över alla familjens medlemmar och tillhörigheter. Han var husfader, präst och gud i en person. Han förrättade offren, utförde riterna och ceremonierna vid fästerna, fungerade som präst vid familjemedlemmarnas död och begravning, och utförde överhuvudtaget allt som sedermera tillkom prästen. Ursprungligt torde det endast varit stora krigares, konungars och medicinmäns andar som dyrkades fast det sedermera utvidgats till familjens huvudman, och med den makt han ägde är det inte underligt att husfadern dyrkades och ägnades fruktan, vördnad, offer och tillbedjan.

*

I den egyptiska religionen finna vi en viss förklaring till anfädernas gudablivande och identifikation med de stora egyptiska nationalgudarna. De

gammalegyptiska faraonerna voro av folket betraktade som högre väsen och somliga dyrkades redan under livstiden som gudar. Farao var icke blott konung utan även överstepräst och medicinman i en person. Han reglerade naturföreteelsernas gång och var medlaren hos dödsguden Osiris. Han blev själv efter sin död en Osiris och måste genomgå Osiris' öde. Den döde farao tros ibland bliva en solgud och benämnes då Ra eller Ammon Ra (vårt kristna amen härstammar från Ammon Ra) och hade vädurén till attribut. Ursprungligt var Ammon Ra ett totemdjur i ett folks skepnad; utvecklad till himmelsgud förnyade han sig evigt.

Efter den s. k. »Dödsboken» synes emellertid de dödas gudalikhet icke ha varit inskränkt till konungarna endast. Varje död som bestod provet inför Osiris blev som salig en Osiris. Hur just denna gudalikhet förvärvades av de döda berättas i en pyramidinskrift från tredje årtusendet f. K. Den döde konungen uppåt nämligen de stora gudarna till frukost, de mellersta till middag och de minsta till aftonvard. De gamla gudarna och gudinnorna eldade han med, sedan blev han himmelens herre ty han hade förtärt varje guds vishet.

*

Det är intressant att se vilken utvecklingsväg denna tro på de avlidnas andar tar. Bäst framkommer detta i den persiska Avestareligionens lära om Fravasjierna. Dessa äro de döda anfädernas själar som nu framträda som skyddsandar för de levande. Zarathustra, den mystiska reformatorn av de gamla iraniernas animistiska religionssystem upptog denna fravasjierlära i sitt system. Dessa fravasjier uppträda för det första som de frommes himmelska väktare och beskyddare och äro alltid redo att hjälpa dem i deras åkerbruksarbete och i krig. (Inom parentes sagt, så är hela Avestareligionen en åkerbrukskult.) Vidare samlas fravasjierna i otaliga skaror för att bevara den heliga skapelsen mot djävlarnas stora massor. För det tredje blir alla goda himlakroppar (planeterna betraktades av perserna såsom hörande till det ondas rike), vattnet och växterna på jorden av dem satta i rörelse. Dacuas, djävlarna söka att storma alla himlakroppar, genom köld hämma vattnets lopp och därigenom förhindra all växtlighet. (Vi måste komma ihåg att Persien ursprungligen var ett mycket fruktbart land, men vid tiden för Zarathustras reformation började på grund av vindriktningens ändrade läge nederbörden att upphöra och detta sattes av honom i samband med onda andemakters ingrepp.)

Den persiska fravasjierföreställningen visar emellertid ett framsteg från den gamla läran om förfäderskulten. Ankult och dödskult blir i Avesta till helgonkult och får ett etiskt betonat drag som icke finns i den första ankulten. Kristendomens begrepp om ont och gott torde via judarna kommit från perserna. I sin madonna och helgonkult har även katolska kyrkan hämtat åtskilligt härifrån, vilket knappast väcker undran hos den initierade då inom katolicismen alla mänsklighetens religionsföreställningar överhuvud erhållit sin givna plats. Men även hos protestanterna återkommer den persiska fravasjierföreställningen i deras lära om skyddsänglarna.

*

Vill man ha ett prov på ankult i våra dagar behöver man endast vända sig till Kina. (Möjligen har efter revolutionen även kultföreställningarna ändrat riktning, men ingen revolution har hittills förändrat människosjälen.) I ingen annan civilisation blir fäderna och ålderdomen så vördade och dyrkade som här. Ja, dyrkan av förfäder är trots buddismen Kinas egentliga religion. Sonen lever endast för faderns och förfädernas skull, liksom hela ätten existerar endast genom urfäderna. Allt vad sonen besitter tillhör fadern, ty från honom har han mottagit allt: liv, hopp och själ. Egendomen delas icke av familjen, den nedärves i rak linje från fadern till äldsta sonen. Den tillhör förfäderna och måste bevaras inom släkten. Kejsaren, »Himmelens son» (född genom himlens förening med jorden), blev, liksom de romerska kejsarna, dyrkad som gud redan under sin livstid. Kinas egentliga gudar äro forna döda kejsare.

Efter faderns död tillkom honom dyrkan och offer från barnens sida. Detta fortsättes i sina avkomlingars led. Intet folk bevarar heller sådan kännedom om sina förfäder som kineserna. Brist på avkomlingar ansågs av den stora filosofen Meng-tse som den största synd. Det finns heller intet folk som vårdar sina avlidnas gravar så som kineserna. Alla rika och förnäma bygga ståtliga tempel över sina dödas gravar, och kultceremonierna förrättas i regelbunden ordning, icke sällan med buddistiska prästers hjälp. (Läsaren må komma ihåg att buddismen är den tolerantaste av alla historiska religioner.) Det kejserliga masouleumet invid Peking är den praktfullaste kultbyggnad i världen.

Kinas störste nu levande tänkare Ku-Hung-Ming säger i sin essäsamling »Det goda medborgarskapets religion», att kulten av förfäderna betryggar rasens odödlighet i familjen. »Denna kult är verkligen icke så mycket grundad på tron på ett kommande liv, som på tron på rasens odödlighet. När kinesen dör är han icke tröstad av tron, att han skall leva ett liv härefter, men av tron att hans barn, hans barnbarn, hans barnbarnsbarns, alla som äro dyrbara för honom, skola minnas honom, tänka på honom, älska honom till tidernas ände; på detta sätt blir för kinesen att dö — liksom att begiva sig ut på en lång, lång resa, om icke med hopp, åtminstone med ett stort »kanhända» att mötas åter. Sålunda ge förfädernas dyrkan åt kineserna samma känsla av permanens i deras tillvaro, och samma tröst då de dö, som religionens tro på ett kommande liv ger den stora mängden i andra länder.»

På bestämda tider om året förrättar varje familj offer till förfäderna. Man offrar mat och dryck, blommor, kläder m. m. Förr offrades människor, husfaderns döda änka eller andra närastående, däribland slavar, då slavar var familjemedlem. Offret till förfäderna uppfattades som ett verkligt

umgänge med de ärevördiga, vise, döda gamla. De uppfattades som gudar. Men Kinas högste Gud och världsframbringare är »Himlen» (Tien, även kallad Sjang Ti). Det heter i ceremoniernas bok, Li Ki, att »allting leder sitt upphov från 'Himlen', men människan leder sitt upphov från sin stamfader — och denna stamfader var Hou Tsi Tschuättens grundläggare».

Hou Tsi är en gudafrälsare, men tillika representerar han den högste guden som dennes ställföreträdare vid människans skapelse. Han blir både gudafrälsare och urfader. Om hans födelse berättas:

»Allra första ättemoder
städs Kwan-Yin benämnes.
Men hur blev hon ättemoder?
Jo hon offer värdigt frambar,
offer för att ej bli barnlös.
Träder i ett spår av Ti's fot.
Skakar till och strax på stället
avlar, drager sig tillbaka
för att föda, för att nära
sonen som blev Hou-Tsi kallad».*)

Således ha vi här i samband med ankulten en gammal förebild till kristendomens myt om jungfrufödelsen.

GRUPPBILDNIGAR INOM ARBETARKLASSEN

För Röda Fanor av AXEL HENRIKSSON.

Sannolikt har, så länge det funnits trälar, slavar och lönearbetare, även funnits gruppbildningar, skråbildningar eller fackintresseorganisationer.

Med socialismens utformning fick underklassen, den arbetande befolkningen, en stor idé, att samlas kring. Socialismen har lärt underklassen känna sin styrka, sitt sociala värde och sin historiska uppgift.

De nya produktionsmedlen, arbetsmaskinerna, har skapat en ny samhällsbild, en ny miljö, i denna strävar nu lönearbetarnas bästa krafter genom starka organisationer och en ny moral genomföra sitt nya produktionssystem, där man ej producerar för profit — utan för behov.

Den stora frågan är nu om socialismen skall kunna sammanbinda de skilda gruppindelningarna inom arbetareklassen och underordna de små gruppintressena klassens intressen och det nya samhällets krav på social solidaritet.

*

Skrå- och gruppindelningen lamslog en gång de blomstrande hantverken. Vid arbetsmaskinernas inträde på arbetsplatsen, låg hantverket i många länder fjättrat under föråldrade skråförordningar. I England var förhållandena något bättre på grund av deras friare traditioner.

De olika hantverkens verksamhet och organisation var på det strängaste begränsat. Och hindrades därför i utveckling och association.

Det gjordes skillnad på sadelmakare och remmakare, tillverkare av vita och svarta remmar, sko- och toffelmakare, fin- och grovbagare. Ja — på sina håll skillde man även mycket strängt på klen- och grovsmeder.

Bagare fingo icke baka tårtor eller bakelser, skräddaren icke förarbeta pälsverk, smeden icke själv förfärdiga sina spikar o. s. v.

I Frankrike funnos sex tapetserareskrån. Modisterna skildes från dem som gjorde mössor och de som garnerade plymer.

I Sachsen var t. ex. tillverkning av skridskor ett ständigt stridsämne mellan sju skrån.

När ett hantverk på grund av kris, krig eller teknisk utveckling eller genom modets växling förlorade sin omsättning, hindrades dess arbetare genom skråtvånget att gå över till det mest närstående hantverket.

Skrån lågo sinsemellan i ständig strid och fejd om utsträckningen och gränserna för sin »höglovliga befogenhet».

Vi känna alla skråstriderna i vårt lilla land.

I Frankrike rasade mellan fjäderfäförsäljare och stekare en 12 års lång rättegång om huruvida de senare hade rätt att sälja stekta höns. Frågan om vad som skulle räknas till nya och gamla kläder har givit uppslag till över trettio tusen lagutslag mellan skräddare och lumphandlare. Under ett års förlopp slukade dylik nonsens cirka en million francs, vilket natur-

ligtvis allmänheten fick betala i form av höjda varupriser. Man var under skråtiden outtröttlig att uppfinna löjliga formaliteter.

*

Underklassen är ännu sönderssprängd i en mängd grupper eller »klasser» med små futtiga, enskilda intressen. Visserligen försvinner en mängd gamla yrken och gruppbildningar såsom »mästare och gesäller», »smältsmeder och drängar», »valsmästare» och »valsdrängar», men nya uppstår. Vi ha nu »grovarbetare», »hantlangare», »yrkesarbetare» och »maskinarbetare» och inom statsverken arbetare och s. k. »lägre tjänstemän» med en mängd små kotteribildningar och kotteriintressen.

Vid de öppna arbetskonflikterna kan man därför få se de skilda grupperna motarbeta varandra, ja t. o. m. uppträda som strejkbrytare, utan att någon större harm från de strejkandes sida uppstår. Man har snart blivit van vid dessa högst egendomliga förhållanden.

Då arbetareklassens stridiga krafter enas för klassintressenas bevakande och skapande av en ny social ordning, skall, som genom ett trollslag, en ny tid skapas. Hela det nuvarande systemet lever på arbetarklassens inre upplösning och gör därför allt för att gynna vissa gruppers intressen och där så erfordras skapa nya grupper.

Man har dock tidigare inom arbetarerörelsen varit inne på rätt väg. I politiskt hänseende har man (före det bolsjevistiska partiets framträdande!) tidtals uppnått relativt stor enighet under »partibeteckningen» »Vänstern» eller »Arbetare och småfolk» — men denna enighet har inskränkt sig till att lägga sina röster i en valurna, för att sedan åter skiljas.

Då det gällt arbetet och striden för ekonomiska intressen har alltid den stora politiska partibildningen gått sönder.

Arbetareklassen har begått det stora felet att av politiken vänta ekonomiska omvälvningar. Politiken har betraktats som varande det primära, det avgörande, och de ekonomiska och kooperativa organisationerna har man betraktat som sekundära företeelser.

Där är en av orsakerna till att så absurda inrättningar som arbetsgivarnas »intressekontor» kunna uppstå och vinna arbetarnas förtroende. Men politiken, som löpt linan ut — skall snart få maka åt sig för de nya socialistiska strävandena inom arbetareklassen.

Endast socialismen kan upphäva och neutralisera de skadliga gruppbildningarna inom arbetareklassen. Socialdemokratien är blott ett försök att med politiska medel nå socialistiska mål. Genom moderation har socialdemokratien nått politisk makt och blivit det största »folkpartiet». Men socialdemokratiens framgång blev därför socialismens tillbakagång. Alldeles som protestantismens seger dödade renässansen.

Korta reflektioner kring ett långt brev om Honoré de Balzac.

För Röda Fanor av JOHAN LINDEN.

***

Det har tilldragit sig uppmärksamhet att stora mäns mödrar så ofta varit originella kvinnor medan från fädernet just ingenting funnits att framhålla. I synnerhet gäller det om målare och skalder. I deras biografier möter man ofta yttranden om att den märklige mannen, »säkerligen bråddes på sin mor», »att modern i allt synes ha varit en för sin tid högt bildad och egendomlig kvinna», etc. Allt gående ut på att det huvudsakligast varit från mödernet de framstående egenskaperna ärvts. Förmodligen kunna vi utan överdrift knyta några liknande reflektioner till den store författaren och originelle fransmannen Honoré de Balzacs liv och verk.

För svensk publik är han huvudsakligast känd genom sina till vårt språk överflyttade arbeten: Bondemakt, Två unga hustrurs memoarer, Kärlek under mask, Kvinnan på trettio år, Äktenskapets fysiologi..., Gobzeck, en parisisk procentare, jämte ett dussin andra, för långrandigt att här räkna upp.

Vid studiet av, och till djupare förståelse för den store författaren äro några uppgifter om hans mor samt några av hennes brev av särdeles stort intresse. Isynnerhet ett av dessa brev är mycket intressant emedan det ställer icke enbart henne själv utan även den unge Honorés första stapplande steg på den litterära bana där han sedermera skulle skapa sig sådan berömmelse, i en mycket bjärt och framträdande dager.

Fru — eller eftersom hon var franska — madame Anne-Charlotte-Laure Sallambier gifte sig den 21 pluviose år 5 enligt den republikanska kalendern, med Bernard-Francois Balzac. Reducerat till vår vanliga tidräkning inträffade det den 10 febr. 1797. Bröllopet stod i Paris. Det rådde en mycket stor åldersskillnad mellan de bägge makarna. Balzac var redan 51 år och hade sett sin bästa tid medan unga Anne-Charlotte endast var 19 vårar. Hon var eldig, brunett med svarta ögon och ansågs som mycket vacker. Efter sydländska begrepp få vi väl tillägga, ty av de bilder att döma som stå oss till buds fyller hon knappast nordiska krav.

Trots sin ungdom blev hon som gift en mycket beställsam och omtänksam husmor och påtog sig utan vidare till och med den krävande uppgiften att skapa familjen både rykte och välstånd. Hennes ytterligt temperamentfulla sinnelag blev likväl med åren, från att ha varit familjens lycka, alltmera häftigt uppbrusande och otyglat ända till excesser samt förorsakade mycken ledsamhet i hemmet. Efter allt att döma synes hennes insikt i och kärlek till litteratur ha varit anmärkningsvärt stor och förskaffat henne

inflytelserika bekantskaper bland samtida författare och litteraturkännare. När därför sonen Honoré en dag helt trankilt och övermodigt förklarade som sin avsikt att bli författare och därtill den ryktbaraste bland ryktbara blev m:me Balzac eld och lågor och beslöt att med hela sin energi inrikta sig på att hjälpa sonen.

Av en del brev från modern till Honorés syster, dottern Laure, framgår att Honoré trots sin ungdom var en mäkta självmedveten och i högsta grad otacksam son och skyddsling. Det är i dessa brev som m:me Balzacs storslaget moderliga omsorg och intresse för sonens arbete på ett fascinerande sätt framträder. Även om man nödgas erkänna att hennes nit stundom tog sig mer än tillbörliga uttryck känner man sig säker om att Honoré förutan henne aldrig blivit ett av sitt lands klassiker.

1822 d. 5 aug. skrev m:me Balzac med anledning av Honorés förstlingsarbeten till Laure. Ur det intressanta brevet låna vi några blad.

»— — — Sedan några dagar, kära Laurette har jag en ny sorg och som tyngt mig så mycket mer som jag icke kunnat söka mig tröst hos er mina goda vänner. Av Eder och Edra välvilliga råd är det som jag väntar mycket för att finna en utväg till lättnad och bot mot det som förorsakat min nya plåga; det rör sig om Honoré, om den goda och utmärkta Honoré som utan att vilja det helt nyss sårat mig som med riktiga dolkstygn. Du känner ännu inte min kära väninna hur ömtålig en moders självkänsla är, hur snabbt den födes genom den önskan som varje god moder har, den att se sitt barn bliva någonting. Jag står nu i en sådan situation till min Honoré men mina önskningar äro ännu långt ifrån uppfyllda.

Nu frågar du hur det är fatt med mig. Varför jag säger dig allt detta? Jag skall förklara dig det. Innan jag skrev detta brev — och av vilket jag hoppas du skall göra det bruk jag önskar — ville jag dessförinnan att Honoré skulle fullborda det arbete han sade mig hava skrivit hos Eder. Jag hoppas att han nu villigare lyssnat till de anmärkningar jag gjort än när han skrev den olycksaliga 'Clotilde'. Jag uppmanade honom då allvarligt att noga genomläsa sitt manuskript och rådde honom t. o. m. att underställa det någons granskning med större skicklighet än han själv att skriva. Jag bad honom att göra flera sammandragningar, sade honom att de beskrivna tortyrerna uppväckte fasa och att kättarens död var blottad på sanning och omöjlig att uppföra. Då jag sökte övertyga honom om att en kvinna, även om hon saknade litterära förutsättningar för att bedöma en bok likväl alltid äger en viss känsla och takt för att se vad som är bra eller dåligt visade Honoré en uppsyn som sade mig att han ansåg mina ord värdelösa och svarade, att det jag klandrade för en annan skulle vara en skönhet, att tjugu olika meningar kunde råda om samma sak, att somliga funno vackert det andra funno fult och att en författare måste vara sig själv, voilà tout! Jag blev alltså inte hörd och i

alltför stor självtillit vägrade Honoré att låta granska sitt manuskript.

Om du uppmärksamt och med önskan att bedöma författaren läst Clotilde, vad är din tanke om boken? Varför har du inte talat vid mig därom? Jag har otåligt väntat det. Huru fann du t. ex. uttrycket, 'une fenetre légère (ett obetydligt fönster)? Eller, 'un rayon fluet' (en tunn stråle), ordet sauve (ljuvlig) upprepat vid alla tillfällen, 'movements soyeux' (silkesmjuka rörelser) och tusen andra uttryck av dålig smak men som vid hans läsning undgått oss eftersom den gode Honoré läser sina kapitel för oss med själ och eld och det endast är vid en lugn läsning som man upptäcker ett arbetes brister?»

Vi se att unge Balzac otvivelaktigt redan ansåg sig kapabel att själv värdesätta sin produktion och att han åtminstone icke underskattade densamma. Visserligen framgår det att moderns granskning ingalunda var mild och om dess berättigande i alla avseenden är svårt att uttala sig men så upptogs kritiken heller inte nådigt. Den sårade djupt Honorés ärelystnad och förorsakade längre fram häftiga vredesutbrott sedermera följda av en köld som slutligen alltmer fjärmade mor och son. Bedrövad fortsätter hon längre fram i sitt brev:

»— — — Alla de fel jag för honom framhållit äro verkliga fel. Hur skulle jag inte önskat att jag misstagit mig! Honoré övertygade mig därom och jag väntade beröm från alla håll. Men nej! Överallt säger man detsamma. — — — Våra vänner erkänna att Honoré har mycken fantasi, att han har förmåga till mer och bättre än vad han producerar men de säga också att han borde tillstå att han saknar ett säkert omdöme. Jag tror att umgänget med ungdomar som skadligt inverka på varandras smak, åsidosätta anständigheten, glömma vad som är gott och endast tro den poesi de till inbördes förnöjelse strö omkring sig vara vacker har mycket influerat på Honorés genré. Rabeläis skadar honom även och Sterne verkar också i någon mån upplösande. Jag är bedrövad. Mitt återkommande påstående är att, Honoré tror sig om ettdera allt eller intet. Men på så sätt råkar huvudet i olag och jag hyste stor fruktan när jag till honom sade vad jag nu skriver till dig. På grund av din tillgivenhet räknar jag dock med att du gör honom uppmärksam på en del utan att dock göra honom alltför mycket nedslagen. Honoré tror sig vara skald. Jag har alltid ansett att han icke är det. I Clotilde är ingen vers av honom vers, efter vad det sägs. Själv kan jag icke absolut döma därom. Det är också en annan lika allvarlig sak du bör tala vid honom om: hans uppfattning om sina kunskaper sårar alla människor och inom den 'fina världen' finner han endast stränga domare eftersom han stöter all självkänsla och stundom är mer än opassande. Han chockerar de äldre, talangerna, personligheterna och den sociala rangen. Det är icke hans mening men brist på omdöme gör att han begår dylika fel utan att själv märka det. Och när jag nämner något därom fattar han humör och påstår att det endast är

jag som ser honom sådan. Se här några prov:

Jag var häromdagen till monsieur Dab... som håller mer av Honoré än vad denne tror. Vi talade om alla mina barn om vilka han med mycket intresse förfrågade sig. Vi talade alltså även om din bror. Han berättade mig då att Honoré medan han arbetade med sin tragedi besökte monsieur Pep... Åt denne sade Honoré att monsieur Lafo... var en dumbom utan omdömesförmåga. Man talade om Renouard som redan har ett namn och vars skådespel förresten ännu går på vår teater. Honoré sade sig då bliva mycket olycklig om han finge endast ett dylikt rykte och att det inte vore mycket att eftersträva. Han är två år yngre. Döm själv om sådana drag göra heder åt en ung man i all synnerhet som vår kära Honoré för att verka originell och stundom för att man skall tro honom mindre talangfull än han egentligen är, pratar barnsligheter som skada honom. När en dumhet följer på en kvickhet så tänker naturligtvis den elake att det senare endast kom av en slump. Av ett dyligt tillvägagångssätt kommer icke jämnvikt och slutligen föga tilltro till vad man säger...

M:me de Berny som är mycket förtjust i honom emedan hon själv skulle haft en son i samma ålder sade mig häromdagen att Honoré hos henne ofta gjorde sig löjlig, att han inte var omtyckt och att han till och med sårat och förödmjukat monsieur Mich..., hennes måg.

'Jag är mycket fästad vid honom', sade hon, 'och skulle giva mycket för att få honom att mer förtänksamt välja sina uttryck, sitt uppträdande och sin ton.'

— — — Honoré har givit sitt hedersord på att få artiklar publicerade i tidningarna. Ingenting är svårare. Han tror att de små omnämnanden som där varit synliga ett par dagar skulle ha något vidare att betyda. Han misstager sig. Det fordras försänkningar i långa banor. Den gode D... sade mig att han var färdig att explodera efter genomläsandet av första volymen. Han visade mig felen sida för sida. Jag föll från min himmel och blev så förtvivlad att det grep honom. Han lovade mig att fortsätta med en mildare granskning samt att göra framställningar till Constitutionell och La Quotidienne. Men han kommer icke att inlägga samma energi till Honorés fördel som om arbetet varit gott. Det hopp som jag byggt på denna boks lycka, det fortsatta arbete och de penningar som därav skulle komma ser jag alltså starkt äventyrat. Monsieur M... sade mig:

'Varför kommer inte Honoré till mig och läser några kapitel? Han vet ju väl hur mycket jag tycker om honom och intresserar mig för honom och Er!'

Efter alla dessa sår tillfogar Honoré mig ytterligare andra... Jag har låtit honom veta att jag haft uppmärksamheten riktad på hans faders födelsedag för att så arrangera att ett brev jämte första exemplaret då skulle anlända från Hubert (förläggaren). Jag sade honom allt vad jag ansåg mig böra göra i hans intresse... Om han haft några verkliga förebråelser

att göra mig borde han väl haft tillfälle att skriva. Men hans uppträdande mot mig är långt ifrån som det bör vara. Han brister med avseende på den hörsamhet som min ömhet och mina handlingar som mor borde tilldraga sig. Jag önskar att allt endast må bero på oförstånd.

Jag hoppas mina båda goda vänner att detta brev anländer i tid så att Ni må hinna med ett långt samtal med Din bror före hans avresa. Men vakta Er noga för att göra honom nedstämd vilket med tanke på hans sinnelag kunde få ödesdigra följder. Låt honom med vänlighet förstå att han behöver giva akt på sig själv, i synnerhet att han måste tro sig mindre kunnig än vad han i verkligheten är. Jag hör honom ofta uttala sig alltför hårt om författare dem han kanske aldrig kommer att gå upp emot.

Allt detta åsamkar mig sorg mot vilken jag icke förmår värja mig.»

Det är ett gripande aktstycke detta m:me Balzacs brev. Ända till 1825 fortsätter hon oförtrutet sitt arbete för som hon tror, sonens bästa. Någon förståelse dem emellan var dock ouppnåelig och småningom drev det oundvikligt mot fullständig brytning mellan mor och son. En tragedi mer tragisk än någon scen ur Balzacs egen litterära produktion.

En mängd brev till Laure föreligga, däribland ett från sept. 1824 vari m:me Balzac till följd av en mellankomst från Laures man skriver:

»Din far säger att han skulle vara mycket glad om han kunde taga din man ur dennes villfarelse med avseende på våra penningförhållanden vis-à-vis Honoré som ur vår börs kunnat ösa när han velat och hur mycket han velat. Senast har jag föreslagit att betala alla hans skulder om det kunde ha någon betydelse för att helt låta hans förmåga framträda och för att äntligen få se honom producera något som man kunde skänka sitt bifall. Att gå längre skulle varit förnedrande för honom. Han vägrade. Så har jag föreslagit honom att säkerställa hans underhåll. Längre bör vi inte gå, inte ens för hans eget bästa. Men han har icke velat acceptera någonting...»

Honoré blev sig själv. Sådan som han en gång förut deklarerat att en författare måste vara. Och så måste det även vara och förbli med varje geni. För att ett konstverk skall komma till fordrar det dess skapares hela uppgående i akten — och den kan vara i åratal då intet får störa den skapande andens integritet. Men m:me Balzac förstod icke sonen. Hon kände sig sårad och förebrådde honom för otacksamhet.

VETENSKAPEN — ALLAS EGENDOM.

Av MIKAEL BAKUNIN.

***

Den sanna historiska vetenskapen, finnes ännu icke, och det är nätt och jämt att man i dag börjar skymta de oändligt invecklade betingelserna för denna vetenskap. Men låt oss anta att den äntligen blivit en verklighet; vad skall den så kunna ge oss?

Den kommer att framställa en genomtänkt och trogen bild av den naturliga utvecklingen av de allmänna villkoren, såväl materiella som politiska och sociala, religiösa, filosofiska, estetiska och vetenskapliga i de samhällen som har haft en historia. Men denna allt omfattande bild av den mänskliga civilisationen, hur detaljerad den än kan vara, kan aldrig innehålla annat än allmänna och följaktligen abstrakta omdömen. De milliarder av mänskliga individer som varit den levande och lidande materian i denna historia, samtidigt triumferande och sorglig — triumferande med avseende på de allmänna resultaten, sorglig med avseende på de omåttliga hekatomber av mänskliga offer, som blivit krossade under dess triumfvagn — dessa milliarder av individer som äro okända men utan vilka dessa historiens abstrakta resultat aldrig skulle varit uppnådda, och som, märk väl, aldrig haft någon nytta av alla dessa resultat, dessa individer skola icke finna ens den blygsammaste plats i historien. De ha levat, blivit offrade, krossade, till förmån för den abstrakta mänskligheten — det är allt.

Skall man förebrå den historiska vetenskapen för det? Det skulle vara löjligt och orättfärdigt. Individerna äro icke fattbara för tanken, för reflektionen, icke ens för det mänskliga ordet, som icke kan uttrycka annat än abstraktioner; de äro ogripbara i nutiden såväl som i det förgångna. Till och med den sociala vetenskapen, framtidens vetenskap, skall komma att fortsätta med att icke känna dem. Allt vad vi ha rätt att fordra av den är, att den fast och sanningsenligt visar oss de allmänna orsakerna till det individuella lidandet. Och bland dessa orsaker skall den säkert icke glömma underordnandet och offrandet, som ännu är så allt för vanlig, av de levande individerna för de abstrakta generaliseringarna. Och samtidigt måste den visa oss de allmänna villkor som äro nödvändiga för den verkliga frigörelsen av de individer som leva i samhället. Detta är dess uppgift. Men det är också den begränsning utöver vilken den sociala vetenskapen skulle vara vanmäktig och olycksbringande. Ty utanför dessa gränser börja de doktrinära och regeringslystna fordringarna från dess auktoriserade representanter, dess präster. Och det är sannerligen på tid att göra slut på alla påvar och präster. Vi vilja icke veta av dem längre, även om de kallade sig socialdemokrater.

Ännu en gång — vetenskapens enda uppgift är att kasta ljus över vägen. Men endast livet självt, befriat från alla hinder av regeringar och doktriner, och återgett hela sin egen omedelbara verksamhet, kan skapa.

Hur skall man kunna lösa denna motsägelse?

Å ena sidan är vetenskapen oundgänglig för samfundets förnuftiga organisation; å den andra sidan får den icke lov, oförmögen som den är att intressera sig för det som är verkligt levande, att blanda sig i samhällets verkliga och praktiska organisation.

Denna motsägelse kan endast lösas därigenom att vetenskapen avskaffas som ett moraliskt väsen, som existerar utanför hela världens sociala liv (och som sådant representerat av en kast av auktoriserade lärda) och sprides bland folkets massor.

Vetenskapen, som är kallad att hädanefter vara samhällets kollektiva samvete, måste nödvändigt bli allas verkliga egendom. Utan att förlora sin allmänna karaktär, som den icke kan uppgiva utan att upphöra att vara vetenskap, och samtidigt med att den uteslutande sysselsätter sig med allmänna orsaker, allmänna betingelser och allmänna förhållande mellan individer och ting, skall den sammansmälta med alla de mänskliga individernas omedelbara och reella liv. Den skall bli en rörelse analog med den som i början av reformationstiden fick protestanterna att förklara, att de icke längre behövde några präster, då varje människa för framtiden blev sin egen präst, då varje människa, tack vare vår herre Jesus Kristus osynliga mellankomst, äntligen hade lyckats att svälja den gode guden.

Men här gäller det varken vår herre Jesus Kristus eller den gode guden, eller den politiska friheten, eller den juridiska rätten, som alltsamman antingen är teologiskt eller metafysiskt uppenbarat och allt lika osmältbart. Den vetenskapliga abstraktionens värld är icke uppenbarad; den är ofrånkomligt tillknuten den verkliga världen och är blott ett uttryck för den och den allmänna eller abstrakta framställningen av den. Så länge den bildar ett avsöndrat område, särskilt representerat av en kast av vetenskapsmän, hotar denna idéernas värld att gent emot den reella världen intaga den gode gudens plats, och för sina auktoriserade representanter reservera prästernas kall. Detta är orsaken till att man genom den allmänna undervisningen, lika för alla, män och kvinnor, måste upplösa vetenskapens isolerade sociala organisation, på det att massorna för framtiden kan ta sitt eget öde i sina egna händer och upphöra att vara hjordar som ledes och klippes av privilegierade herdar.

Därigenom att vetenskapen blir allas arvslott kommer den på visst sätt att ingå äktenskap med varje enskilds omedelbara och verkliga liv. Den kommer att vinna i behag och nytta vad den förlorar i högmod, av äregirighet och doktrinär trångsynthet. Detta kommer alls icke att hindra geniala män, bättre utrustade för vetenskaplig forskning än flertalet av deras samtida, att mera avgjort än de andra hängiva sig till dyrkandet av vetenskapen och göra mänskligheten stora tjänster, utan att dock eftertrakta annat socialt inflytande än det naturliga inflytande en överlägsen intelligens aldrig underlåter att utöva på sina omgivningar, och utan annan lön än den höga njutning varje utvald ande finner i att tillfredsställa en ädel lidelse.

DEN ANTIKLERIKALA RÖRELSEN I BÖHMEN

För Röda Fanor av Dr. THEODOR BARTOSEK, Prag.

Theodor Bartosek.

Den 15 februari 1921 företogs den första folkräkningen efter statsomvälvningen. Den mest påfallande förändring som försiggått sedan den sista folkräkningen, som företogs år 1910, är att katolikernas antal synnerligen starkt förminskats. År 1910, då habsburgarna satto på tronen, tillhörde 95 proc. av befolkningen den påvliga kyrkan. Folkräkningen år 1921 gav till resultat 72 proc. katoliker. Denna intressanta utveckling började samtidigt med att republiken blev proklamerad. Sedan denna tid, oktober 1918, har mer än 3 1/4 miljon människor lämnat kyrkan. Den största delen av dem som utträtt ha förklarat sig konfessionslösa. För närvarande är nästan 10 proc. av hela innevånareantalet medvetet konfessionslösa.

Detta faktum bör vara en orsak för hela världens fritänkare att rikta sin uppmärksamhet på den tjeckoslovaiska republiken, ty det finns icke något annat land i hela världen, där en så väldig förändring skett. Det är icke fråga om en ändring av folkets mentalitet; det handlar sig om en frigörelse, det tjeckosloviska folket kan nu fritt och obehindrat bestämma sin tro och världsåskådning, vilket det också gör.

Man får icke glömma att katolicismen, efter kriget 1618—1648, medels grovt våld blev påtvingat det tjeckoslovakiska folket. Mördarna, vilka år 1621 på Altstädter Ring i Prag lät hänga de 27 ledarna för resningen mot den Habsburgska tronen, voro egentligen de första apostlarna för katolicismen i Böhmen. Ända dittills hade landet levat i full enighet med reformationen, det vill säga den äldsta reformationen i Europa, Johan Huss' reformation.

Det tjeckoslovakiska folkets upplysta del är svuren motståndare till påvekyrkan, varje bildad tjeck vet att kyrkan tillfogat folket stor skada, vilket förklarar varför den antiklerikala rörelsen i vårt land är så omfattande.

Bäraren av denna rörelse är den sedan 42 år tillbaka internationellt organiserade Fria Tanken, som efter världskongressen i Rom år 1904 började sin verksamhet. Marken var dock icke fullständigt oröjd. Hussiterrörelsen och den ur denna framväxande Broderskapsrörelsen, vilken har skänkt världen en Komenius, hade röjt upp marken och till dessa rörelser kunde alla frihetsrörelser organiskt knyta an. Varje internationell frihetsrörelse fann alltid i Böhmen god resonans. Den stora franska revolutionen och revolutionen år 1848 mottogs med glädje och redan år 1871 avhölls i Prag, i möteslokalen i rådhuset, konstituerande möte för en fritänkarförening.

Bland den socialistiska arbetarvärlden fann fritänkarrörelsen den allra bästa marken. Två strömningar gjorde sig i de första åren av århundradet gällande, den första ansåg att religionen var privatsak. Om en person var katolik och fullgjorde sin kyrkoplikt spelade ingen roll. Huvudsaken var att han fullgjorde sina skyldigheter till arbetarrörelsen lika troget som till kyrkan. För den andra riktningen var socialismen en helt och hållet ny värld, en ny livspraxis, socialismen och katolicismen voro oförenliga.

Kort efter sitt framträdande år 1904 var den internationella fritänkarrörelsen så stark att den var en faktor att räkna med. Åren 1907 och 1920 avhölls de internationella fritänkarkongresserna i Prag, vilket stärkte rörelsen i Böhmen. I Habsburgs rike var var naturligtvis den Fria Tanken en icke gärna sedd gäst. Man försökte lamlägga rörelsen genom åtal, husundersökningar och konfiskationer och små trakasserier av allehanda art. Under kriget fruktade den Habsburgska dynastin den Fria Tanken, särskilt på grund av att rörelsen präglades av en antimonarkistisk anda. Det behöver väl knappast sägas att alla ledande personer inom den Fria Tanken måste tillbringa de sista åren av Habsburgsmonarkin i fängelse eller vid fronten i straffkommendering.

I dag räknar emellertid rörelsen cirka 25,000 arbetande och betalande medlemmar. Tidskriften »Volna Myslenka» (Fria Tanken) utkommer i 8,000 eexmplar. Vi ha tryckt upplagor av broschyrer, publikationer o. flygblad i hundra tusen exemplar.

Men det som nu sagts ger dock ingen riktig föreställning om fritänkarrörelsens kraft. Ty varje antiklerikalt politiskt parti har också sin speciella fritänkarrörelse med tillhörande tidning. Så är fallet med de tre socialistiska partierna.

Storkapitalisterna och alla som äro intresserade av att på nytt återupprätta monarkin äro intresserade av katolicismens framsteg, men framåtskridande är omöjligt att hejda.

Jag vill även nämna något om vårt arbete i utlandet. Främst kommer Förenta staterna i betraktande. Där finnes ej mindre än cirka 1,000,000 tjeckoslovaker. Sedan mitten av förra århundradet har befolkningen därstädes skilt sig i fritänkande och kyrkliga. Fritänkarna äro i majoritet. År 1907 avhöllo de böhmiska fritänkarna i Amerika en kongress, där även delegater från det övriga Europa voro närvarande. Fritänkarrörelsen i Böhmen står i förbindelse med alla fritänkarrörelser i hela världen och söker genom råd och dåd bestå dem på bästa sätt. För närvarande äro vi ivrigt sysselsatta med att utbreda den antikatolska rörelsen i de länder där katolicismen härskar.

Kyrkomyndigheterna ha icke längre den världsliga makten till sitt förfogande. På grund av en chism år 1920 har en ny kyrka uppstått, och det förekommer numera att en del av de katolska prästerna icke längre äro villiga att böja sig för biskoparnas diktat. I de katolska prästerliga kretsarna uppställer man nu olika reformistiska fordringar, såsom genomförande av skilsmässa mellan stat och kyrka. Vatikanen synes vara av den meningen att den ej helt kan längre lita på sina underordnade, över prästernas huvuden avhandlar nu vatikanen sina angelägenheter direkt med den republikanska regeringen. Den gamla antirepublikanska och monarkistiska andan lever kvar endast i Slovakien. Den som vill lära känna den romerska klerikalismen i sin mest avskräckande form bör närmare studera det slovakiska klerikala folkpartiet.

FOLKENS FRIHETSSÅNGER.

Marseljäsen — Arbetets söner.

Av P. Ö.

Till Skandinavien kom Marseljäsen redan på ett mycket tidigt stadie. Under den franska revolutionens förlopp står den att läsa i franskt text den 10 dec. 1792 och i översättning den 12 samma månad. Hos oss blev sången med ens en brandfackla. Hur sången funnit vägen till Extra Posten är icke gott att säga, men den svenske översättaren, en levnadsglad yngling, ur förnäm släkt, studerande till präst i Lund, hette Mattias Hasselrot, förblev inte länge anonym. I en not till översättningen säges följande: den som inte kunnat gråta åt originalet kan möjligen skratta åt översättningen, som bevisar orimligheten i orimmad vers på svenska språket (den tiden är redan kommen!), men sångens syfte är att elda en armé och då så... huruvida den kan sjungas som Te Deum i kyrkorna är en sak för sig... (här syftas på Te Deumet i S:t Gudulas kyrka i Belgien).

Man kanske både grät och skrattade på sina håll åt Marseljäsen, då ovannämnda yngling sjöng den med fulla lungors kraft på den storartade fest kommerserådet Suell i Malmö höll för honom då han tagit »graden i Lund» en av de första dagarna i februari månad 1793. Det jäste väl än i sinnena här och där efter Gustaf den III, som blev nedstucken samma år Markeljäsen diktades, men om översättaren var republikan är svårt att avgöra. Översättningen av sången var väl mera utslag av gammal känd studentopposition, än ett partitagande för franska republiken. Den i landet som inte skrattade var hertig Karl, som i stället för Gustaf IV ledde landet. Så fort händelsen hos Suell blev inrapporterad sladdervägen utsläpptes häktningsorder på den unge prästmannen, som gick omkring hos borgarna och sjöng Marseljäsen. Han måste fly till Tyskland. Först efter 3 år återkom han. Saken var glömd. Han fortsatte sina studier och dog som välbeställd professor och kyrkoherde i Skara 1839. Hasselrots översättning av Marseljäsen var således en föregångare till den Napoleonsgeneral, som senare blev landets konung. Hasselrot fick uppleva, att hans kära Marseljäs kom i ropet på nytt vid 1830 års revolution, och den kom igen 1848 för att bli fransk nationalsång 1879.

— — —

De svenska översättarna av sången äro förutom ovannämnde Hasselrot, Talis Qualis (A. V. Strandberg) och Edv. Fredin. Den texttrognaste är kyrkoherdens. Därefter kommer Talis', som kom 1849, året efter den tredje revolten i Paris. År 1889 fingo de svenska arbetarna den översättning de i dag sjunga, nämligen den Fredinska. Då det säkerligen har sitt intresse att se prov på de olika översättningarna meddelas här, som ett exempel på den mest i ögonenfallande olikheten andra strofen såväl i original som översättning:

Que veut cette horde d'esclaves,
de traitres de rois conjurés.
Pour qui ces ignobles entraves
ces fers des long temps preparés?
Francais, pour nous ah, quel outrage;

Quels transports il doit exiter.
C'est nous qu'un ose mediter,
de rendre a l'antique esclavage?
Aux armes o. s. v. (se refrängen).

Vad vill då denna trupp av slavar
och sammansvurna konungar?
För vilka äro dessa fjättrar,
och denna boja länge smidd?
Ack franker, just åt oss de ämnas,
vad harm går upp mot denna skymf!
Åt oss? De tro, att våra halsar
det gamla oket passar än!
Kamrater i gevär!
Gå på, fäll bajonetten
och fukten våra fält
med deras svarta blod!
(M. Hasselrot 1792)

Vad vill då denna legoskara,
vad är den krönta ligans mål?
Åt vem skall detta halsjärn vara
och dessa länge vässta stål?
Det gäller oss fransoser, åter!
Ha, det skall egga våra män,
dem man åt kedjorna igen
och piskan skändligt överlåter!
Till vapen frie män
med sabel och med lod!
Framåt! Vart vi gå fram
skall jorden dricka blod!
(Talis Qualis – Strandberg 1849.)

Vad vill då denna hop av trälar,
som piskas våra led emot?
Tror man sig kuva fria själar
med fängsel och med fjättrars hot :/:
Mitt folk! I forna dar man brände
på krökta ryggar skymfens sår.
Nu ingen tvinga oss förmår,
i träldom åter och elände.
Giv akt medborgare,
slut leden rot vid rot!
Framåt! Framåt, om orent blod
än forsar kring vår fot!
(Edw. Fredin 1889.)

Mellan de båda första översättningarna ligger en tidrymd av 60 år. Hasselrots översättning trängde icke långt ned i massan. Något djupare den Taliska, då han den tiden hade den litterära världens öra här hemma, och sången var en lång tid de radikala uppsalastudenternas favoritsång. I arbetarlägret blev Hasselrots översättning inte alls bekant. Den Taliska blev något bekant, först vid en klubbfäst dit den förts av en radikal student, sedan avtrycktes den i »Folkets röst» i Göteborg under maj månad 1889.

Fredin, som gällde för att vara en smula socialist, lät sina vänner veta då han en gång hörde Taliska översättningen deklameras, att den var för gammal, och på hösten samma år kom Fredin med sin översättning. Om denna text icke är den texttrognaste, så är det den av de svenska översättningarna svenska arbetarklassen bäst känner, mest sjunger, och låt oss säga det, den bästa man rimligtvis kan önska sig vad ord och rytm beträffar. Denna text har blivit dem kär, och i denna sin dräkt har denna storslagna sång följt Arbetets söner på dess vandring ned i massan och är, liksom Menanders sång, arbetarklassens egendom.

Vid något av de franska revolutionsskedena, endera 1830 eller 1848 fick Marseljäsen en tilläggsvers, betitlat: »Nous entrerons dans la carriéré.» Denna vers finnes blott översatt i den Taliska översättningen under titeln »Barnens lov» och lyder:

Och när de äldres blod fått rinna,
så träda vi på banan fram,
där deras mandoms spår vi finna
och kampens ärofulla damm.
Med dem vi vilja dela döden
och blodig svepning likaså,
vi glada följa dem i döden!
Till vapen frie män o. s. v.

Men till denna strof är icke Rouget fader, den har tillfogats sången

av någon som tyckte att också barnen borde vara med på ett hörn.

Vad melodin till denna eggande sång beträffar rådde en tid strid om vem som skapat den. Då musikkritiken först sysselsatte sig med frågan kom den till det resultatet, att Rouget ej skulle ha tonsatt sången, utan fru Dietrich, som hjälpt honom komponera den, skulle ha lånat melodin ur en oberbajersk folkvisa. I Musikrevy för något av åren i början av 1850-talet göres troligt, att melodin skulle vara hämtad från Holtzmans — somliga stava Holtzbauer — körsång »Missa solemnis». Som argument framföres, att denna melodi sjöngs redan 1782 i en madam Montesous våning i Strassburg, och som vittne har man fört fram den Meerburgske organisten Hamma, som påstått, att han funnit noterna till Holtzmans körsång, men detta torde endast ha varit ett försök att driva med fransmännen, ty senare undersökningar ha givit till resultat, att både text och melodi kan sägas vara författarens eget, dock med en del reminiscenser från det franska oratoriet »Esther», komponerat av Grison till det övermäktiga skådespelet av Racines. I »Zeitschrift der internationalen musikgesellschaft» för 1901 finnes en polemik mellan en tysk och en Rougets biografer, Tiersot, vari klarlägges tydligt alla fantasier om plagiat av tyska melodier. Här får man veta, att då Rouget i skaldisk feberyra sökte en melodi på sin violin under natten i soldatvimlet, skulle han haft denna mäktiga melodi av Grison i tankarna. Och därmed skulle vi vara framme vid en liten biografi över denna älskade sångs författare.

Claude Joseph är Rouget de Isles förnamn, född 10 maj 1760 i Lons-le-Saunier, där man rest honom en staty. Han studerade ingenjörskonst innan han kom till fronten, där han skrev Marseljäsen. Kort efter det Marseillesbataljonen stormat Tuilerierna under tonerna av hans sång blev han i Strassburg häktad som rojalist av de Robespierska jakobinerna och som råga på måttet av smälek fick han i fängelset höra, att massan upptagit och sjöng hans sång som en revolutionssång utanför gallret, han hade säkert blivit arkebuserad om icke Robespierres huvud först fallit. Han blev fri, återgick till armén, blev sårad vid Quiberon. Han erhöll härefter en pension av Ludvig Filip. Från trycket har han utgett »Essais en vers et en prose» 1796, »Cinquant chans francais» 1825, skrev en del dramatik och komponerade operamelodierna »Jacquot» 1798 och »Macbet» 1827. Han dog den 26 juni 1836, 76 år gammal. Som synes var han en rastlös man och en som fått vara med om litet av varje, innan han dog i Choisy-le-Roi. Hans biografer äro J. Tiersot, A, Lacout och Lanier.

II.

I de föregående raderna om Marseljäsen nämnde jag, att Sverges arbetare ha sin »Arbetets söner» kanske kärare än Marseljäsen, och då så faktiskt förhåller sig är det icke ur vägen att lyfta på de slöjor, som ligga över denna dikts tillkomst och hur den erövrade svenska arbetarklassen. Alltså: vi vilja från början följa vår egen Marseljäs, den svenska arbetarklassens nationalsång »Arbetets söner», vilket namn den haft från den stund tanken därpå föddes och en titel sången fick, innan den ens var färdigskriven.

Sverges arbetare kunna skryta med, att vara de enda i våra Internationaler, som ha en egen speciell högtidssång, egen i den mening, att den är hela den svenska arbetarklassen kär trots de många olika strömningarna inom rörelsen. Det har inte något annat lands arbetare, icke ens de ryska. I Ryssland har sedan narod-

nikernas dagar Marseljäsen varit det högst tänkbara, och älskats som en rysk revolutionärs helighet, men denna sång är där, sedan januaridekretet av 1921 om förbud för sjungandet av sånger från länder, vilka äro Sovjets fiender, vid livets risk förbjuden att sjungas. Melodin är däremot tagen i bruk av nyryska kompositörer. De franska arbetarna ha fått finna sig i, att deras Marseljäs blivit borgarnas sång. Övriga länders arbetare sjunga endera Marseljäsen, eller Internationalen, då det skall vara högtidligare än vanligt.

Hur Arbetets söner kom till har sin intressanta historia. En historia, som i mångt liknar den under vilken Marseljäsen kom till, om man i de båda mot varandra stående härarna vid Strassburg inte ser endast österrikare och fransmän, utan härar, vilka kämpa om idéer och icke om landamären. Även Arbetets söner är en krigssång, diktad strax *före* och *för* ett anfalls skull, vari visserligen icke ingick skarpa patroner och dödande verktyg, utan andliga vapen. Och dess författare var icke någon frontkapten, klädd i sabel och uniform, utan en fattig statarpojke, Henrik Menander, som från det torvtiga hemmet »söder om landsvägen» gett sig ut i världen och där lärt känna socialismen. Detta lärde han i Paris, och från denna tid räknade han sig, som en av kämparna för socialismen, internationellt och nationellt. Hemkommen från Paris 1881, kallades han, efter en kortare sejour i Göteborgs Handelstidning, till redaktionssekreterare i den av August Palm 1882 startade Folkviljan i Malmö.

I Folkviljan sjöng denne uräkta och ursprunglige proletärskald sina första sånger offentligt. Dock, till dem hör inte Arbetets söner. Denna blev inte ens tänkt eller skriven i Sverge, utan dess födelsestad är Köpenhamn. Att så blev fallet berodde på en nattlig plundring i det tryckeri, där Folkviljan trycktes. Menander måste över till Köpenhamn för att där få tryckt Folkviljan. Detta skedde även, men tidningen måste, efter en heroisk kamp likväl läggas ned. Menander återgick till sitt korkskäraryrke, men han var därför icke overksam för socialismen, utan arbetade med iver i den av svenskar, norrmän och danskar i Köpenhamn bildade »Föreningen för socialismens utbredande i Sverge», i vilken förening han var enda »skaldiske medlemmen». Denna förening gjorde allt för att få de socialistiska idéerna spridda i Sverge, och medlemmar av denna förening foro ett par gånger varje vecka över till Malmö med litteratur, som de skaffade i Köpenhamn. Så höll man på under hela vintern till 1885, och omkostnaderna för detta tiggdes samman hos de danska fackföreningarna.

Men så kom sommaren 1885, man var inne i juli och föreningen, som redan haft ett par smärre lustturer med båtar för att göra strandhugg i skånestäderna, beslöt sig för en stor offensiv. Malmö valdes till attackplats. Inom föreningen hade frågan ingående debatterats och man hade vidtagit alla mått och steg för att imponera på Malmöborna.

Trädgårdsmästare Hammarlund, som var föreningens ordf. föreslog, att, för att utflykten skulle ge bästa möjliga resultat, skulle föreningen komma med en egen, absolut ny sång, som kunde erövra hela Sverge. Hade man ännu inte lärt sig sjunga i gamla Sverge, så skulle man snart få lära sig det, åtminstone arbetarna, menade Hammarlund, och eggad av den tanken gick han till Menander och vidtalade denne att skriva en sång som kunde sjungas vid utfärden till Malmö söndagen den 2 aug. 1885.

Redan på kommittérademötet för organiserandet av föreningens utflykt till Malmö, som hölls på stamkaféet lördagen den 18 juli, föreslog

Henrik Menander.

Hammarlund, att en alldeles ny sång skulle författas, vilket uppdrogs åt föreningens ende skald, Menander. De följande nätterna brusade det i skaldens inre — han hade god tid på sig, hela 2 veckor. Han lyckades ju också väl med sitt uppdrag, även om han då inte trodde, att Arbetets söner skulle bli mera än en tillfällighetsdikt. Menander var och är känd som en, vilken inte skakade sina dikter ur rockärmen, utan han arbetade långsamt, han var ytterst kritisk mot sig själv och han var sällan belåten med vad han gav från sig i form av dikter. Han malde därför texten till Arbetets söner ända till den 25 juli, då den detta datum renskrevs och föredrogs inför vänkretsen, som godkände den och sände den till Bordinska tryckeriet, där det beställdes hundratal lösa blad med den nya sången på.

Nu var sången född och färdigtryckt om ock icke under pukor och trumpeter. Men den 2 aug kom, och under klingande spel och smällande röda dukar inskeppade sig föreningens medlemmar och en mängd utomstående tidigt på morgonen från Köpenhamn till Malmö för att göra erövringar åt socialismen. Under överfarten prövades sången unisont och sedan spelades melodin, och första gången då Arbetets söners text dånade ut från arbetarstrupar var ombord på en ångbåt någonstans mellan Köpenhamn och Malmö.

Man var ganska väl insjungen då man anlände till Kasinoträdgården, där Malmö arbetare först fingo höra Arbetets söner. Den togs upp mellan något av talen, som där höllos av Sabro (död genom järnvägsolycka 1912) och Hammarlund (död förut), och första gången denna sång sjöngs i detta land var söndagen den 2 aug. i Kasinoträdgården 1885. Under massans återfärd till båten skallade sången med entusiasm, och den sjöngs som avskedshälsning, då båten lade ut från kajen i Malmö. »Under mötets oerhörda entusiasm sjöngs en ny sång av H. M—r», skrev Skånska Aftonbladet dagen efter. »På melodien Upp genom luften bort över haven, sjöng man en alldeles ny sång mellan talen», skrev Sydsvenska Dagbladet Snällposten, och säkert hade Hammarlund spått, ty vad inte Palm eller hans Folkvilja förmått i erövrandet av Sverge åt socialismen, det gjorde denna sång på en kort tid.

Den svenska arbetarklassen hade nu fått sin nationella socialistiska sång, och den började omedelbart sin segersång bland massan. I stugor och torp och var helst ett möte under röda dukar eller i socialistisk anda hölls, så hörde man Arbetets söner sjungas. Dessa ord voro något helt annat för de trötta slavarna än orden i den sång, som dittills i årtionden varit deras tröst i trista stunder:

Den fattiga födan den knogar jag för,
så ryggen den börjar bli krokig.
Om inte jag hade mitt glada humör,
så tror jag bestämt jag blev tokig...

Att sångens makt var stor och att dens rytm kunde fånga arbetarna mera än den mest flammande prosa, det förstod Aug. Palm och så fort det var ekonomiskt möjligt, var hans första gärning att utge ett häfte arbetarsånger, vari Arbetets söner fick hedersplatsen. Detta skedde först omkring 1888 eller så. Dessförinnan spreds Arbetes söner genom Socialdemokraten, där den finnes för första gången tryckt i svensk press. Vem som sparat sången tills den dag Socialdemokraten på hösten 1885 kom ut med sina båda provnummer — den finns i båda — har icke varit möjligt att få veta. Palm kunde därtill blott upplysa, att han var inte säker på, om han själv sparat den från Malmömötet i augusti, eller om han fått den uppsänd av någon kamrat. Den fick i svenska arbetarklassens av Palm utgivna första sångbok hedersplatsen och den har fått behålla denna plats utom i de av våra kommunister utgivna böckerna, där den skjutits åt sidan. Men det är en sång som aldrig kan dö. Och man kan på allvar säga, att ingen sång är bland Sverges arbetare så kär och populär, som just denna sång. Den är och förblir ett av allt det myckna, som håller trådarna samman mellan den tid och de personer, som gått, och den tid och de personer som äro.

Arbetets söner har, som synes, ganska egendomligt för resten, med Marseljäsen det gemensamt, att den icke från början helt runnit upp hos sin författare, utan impulsen har undfåtts av annan person. I Marseljäsens tillkomst har en borgmästare sin del, och i Arbetets söner har en trädgårdsmästare sin.

Man kan medge, att Arbetets söners rytm icke är storstilad, och att orden i sig själva icke äga melodisk skönhet, men dess känsla är så äkta proletärisk, att knappast någon senare sång givit något så bastant och helt, den är sången i skur, i solsken, då armodets trasor vädras, då okets förfärliga tyngd plågar trälarna till döds, den är sången då allt livets elände är ett helvete hett, då majsol ler och moln gå blå över röda dukar; då hör man det hela: massans stamp under sång från sotig fabrik till en grönskande park, det är proletariatets toner, det är Arbetets söners sång: den är och skall förbli den svenska arbetarklassens helgade nationalsång!

Vad beträffar Arbetets söners melodi, så har det gjorts flera försök att få en egen melodi till densamma. Bland annat har en musikdirektör Wollmar komponerat sången en egen melodi, men den har ej haft ringaste lycka med sig, och det finns tusen som icke veta av detta försök, utan arbetarna sjunga än och skola troligen fortsätta att sjunga den melodi de nu sjungit i snart 40 år. Melodin är, som bekant, lånad från musikdirektören vid Lunds domkyrka Nils Petter Möllers tonsättning till Vindarnas sång i Atterboms Lycksalighetens ö. Det kan tyckas, att melodin är släpande och att den icke bär med sig den rutsch, som man tycker borde höra till en kampsång. Men just denna släpighet och frånvaron av krävande tongångar gör den särdeles lämpad att sjungas av till och med den mest oskolade strupe och själva upptakten till sången är så lätt, att en gång hörd glöms den inte.

Att det blev denna melodi berodde därpå, att skalden var så förtjust i Vindarnas sång, och länge haft i tanke, att göra en sång till denna melodi. Detta, att till borgarnas melodier göra socialistsånger var så brukligt i arbetarrörelsens början: man kände, att man måste ha något att sjunga, men det dugde ej ett sjunga texten till borgarnas sånger, men dess melodier, som icke kunde sägas vara en speciell klass' egendom tog man. Och genom detta förfaringssätt vann man också det, att sångerna

fastnade lättare hos massan, ty denna kände väl till melodierna på borgarnas sånger.

Det var emellertid inte enbart detta, som avgjorde en sångs melodi, utan fastmera det, att man den tiden icke ägde en enda kompositör inom de proletära leden och andra vågade sig icke på något så hädiskt, som att tonsätta en sång som Arbetets söner — det är först på senare åren sådant skett, men att så skett beror helt enkelt på det faktum, att en proletärskald numera bara frågar en högt ansedd kompositör: hur mycket begär ni för en melodi i vilken det icke får finnas en enda reminiscens från någon annan melodi i världen?

Vad till sist författarens öden angår, så föddes han den 12 dec. 1853 i Fuglie och hans födelsebygd ligger i den del av Skåne, som räknas till den »söder om landsvägen» liggande. Av statarfamilj, vaktpojke, sedan korkskärargesäll. Gjorde sin gesällvandring i länderna Tyskland, Belgien, Frankrike, var efter hemkomsten anställd i Göteborgs Handelstidning, men slöt sig till Palm och dennes Folkvilja. Arbetade sedan några år i Köpenhamn, men blev 1891 fast medarbetare i Arbetet, där han uppehöll sin befattning tills ett par år före sin död. Hans sista år voro en enda fattigdom, och han dog den 12 aug. 1917, följd till graven av Malmö arbetarkår. Fick genom en god väns ansträngningar utgivit sina, dåligt samlade, sånger under titeln »Socialistiska sånger och dikter» på Framtidens förlag 1915. Han har med dessa sånger diktat sig ett varaktigt minne hos den del av svenska arbetarklassen, som inte blott ser på vad dagen och stunden ger dem.

Och vem skulle kunna glömma de manande raderna:
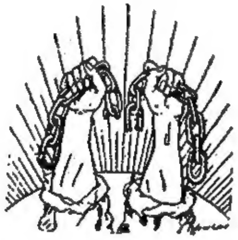
:/: Sluten er under vår enighets fana,
fällen ej modet och segern blir vår! . . .